

**INSTYTUT EKONOMIKI ROLNICTWA
I GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ
PAŃSTWOWY INSTYTUT BADAWCZY**

WYBRANE KWESTIE RYZYKA CENOWEGO I DOCHODOWEGO W POLSCE

Mariusz Hamulczuk

Pułtusk 30 listopada - 02 grudnia 2009 roku

Zakres prezentacji

- **Zagadnienia wstępne**
- **Uwarunkowania rynkowe ryzyka cenowego**
- **Pomiar ryzyka cenowego – ujęcie ex post**
- **Ryzyko cenowe jako pochodna zmian cen światowych i kursu walutowego**
- **Perspektywy ryzyka dochodowego w warunkach zmian WPR**

Zadanie badawcze nr 4023 pt. Analiza prognozowanie i zarządzanie ryzykiem cenowym na podstawowych rynkach rolnych – możliwości stabilizowania dochodów producentów rolnych

Skład osobowy zespołu realizującego zadanie:

**Bolesław Borkowski
Łukasz Cygański
Dorota Czerwińska-Kayzer
Joann Florek
Mariusz Hamulczuk
Marcin Idzik
Michał Jerzak
Andrzej Karpio**

**Cezary Klimkowski
Monika Krawiec
Edward Majewski
Stanisław Stańko
Piotr Sulewski
Magdalena Śmiglak-Krajewska
Włodzimierz Rembisz
Adam Wąs**

Kwestie podstawowe

- Zarządzanie ryzykiem określa się jako systematyczne stosowanie procedur zarządzania do identyfikacji, analizowania, oszacowania, traktowania i monitorowania ryzyka.
- Ryzyko cenowe, w ujęciu bezpośrednim, wiąże się z niepewnością co do poziomu i kierunku zmian cen otrzymywanych jak i płaconych.
- W krótkim okresie podmioty rynku rolnego nie są w stanie skompensować lub zneutralizować spadku opłacalności przez działania proefektywnościowe.
- Istotne jest to, że nie chodzi tu o stabilizację cen dla wszystkich, dla całego rynku, a o stabilizację cen dla danego podmiotu.

Mechanizm rynkowy a ryzyko

- Uwarunkowania ryzyka cenowego mają w przeważającej mierze charakter rynkowy oparty na relacjach popytowo-podażowych.
- Cena rynkowa jest wielkością wynikową oraz regulującą zatem zmienność cen sama w sobie ma charakter naturalny związany z mechanizmem rynkowym.
- Zmienność cen rodzi niepewność, co ogranicza racjonalność wyborów. To z kolei rodzi ryzyko nie osiągnięcia funkcji celów przez podmioty rynkowe.
- Nie każda zmiana cen świadczy o wystąpieniu ryzykowej sytuacji.

Ryzyko cenowe – ujęcie ex post

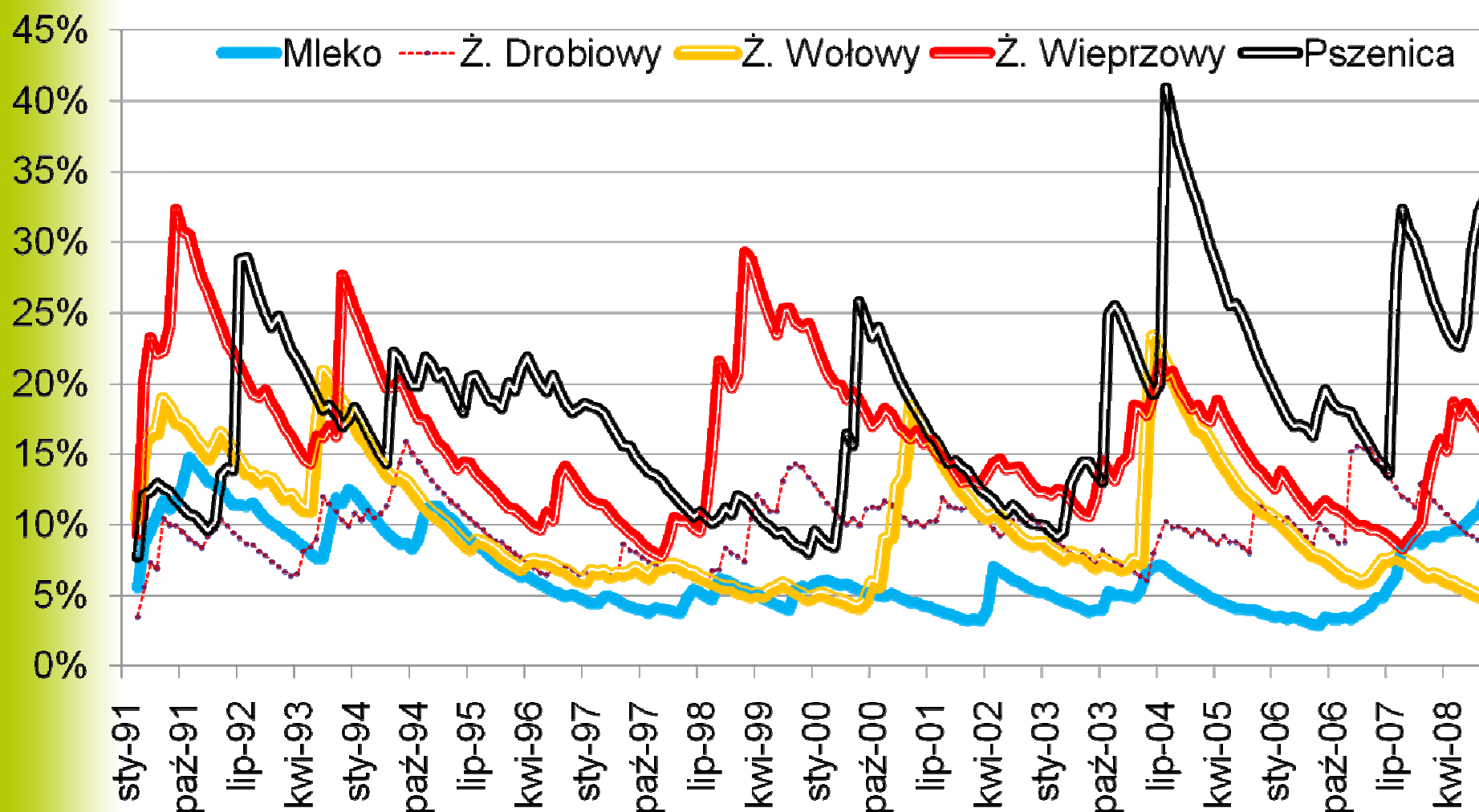

Zmienna	Pszenica	Mleko	Ż. wołowy	Ż.wieprzowy	Ż. drobiowy
Horyzont	Przeciętne zmiany cen w zależności od okresu zmian (%)				
1	4,25	2,50	2,93	5,10	3,43
2	7,74	4,61	4,66	8,57	5,96
3	10,73	6,33	5,82	11,09	7,90
6	17,16	9,84	8,79	14,68	10,71
9	21,85	10,42	10,63	15,08	10,26
12	<u>24,86</u>	10,66	11,13	<u>14.96</u>	9,88
Zmienna	Odch. standardowe stóp zwrotu w przedziale 12 mies. (%)				
Ceny realne	<u>21,17</u>	10,62	12,74	<u>22,57</u>	14,20
Ceny bez sezonowości	<u>18,79</u>	7,09	11,17	<u>16,80</u>	9,70

Ujęcie ryzyka cenowe – ujęcie ex post

Zmienność historyczna realnych cen skupu w Polsce - model EWMA_0,7

Ryzyko cenowe ex post - Konkluzje

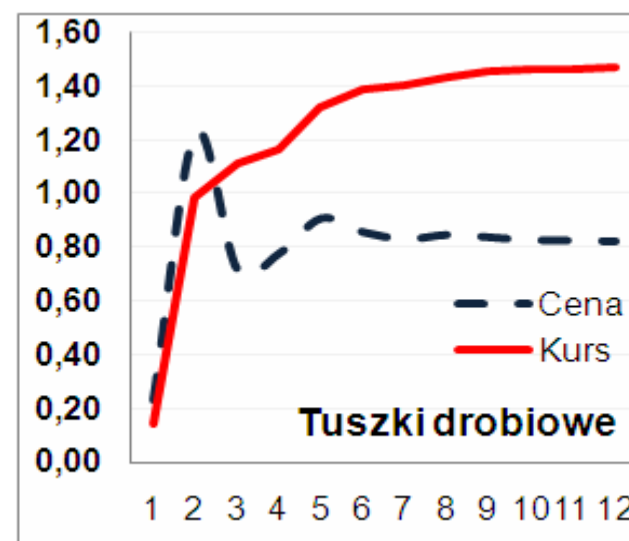
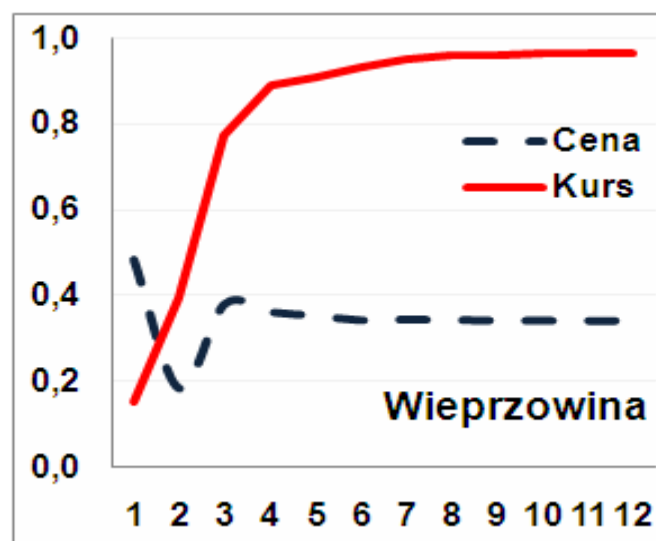
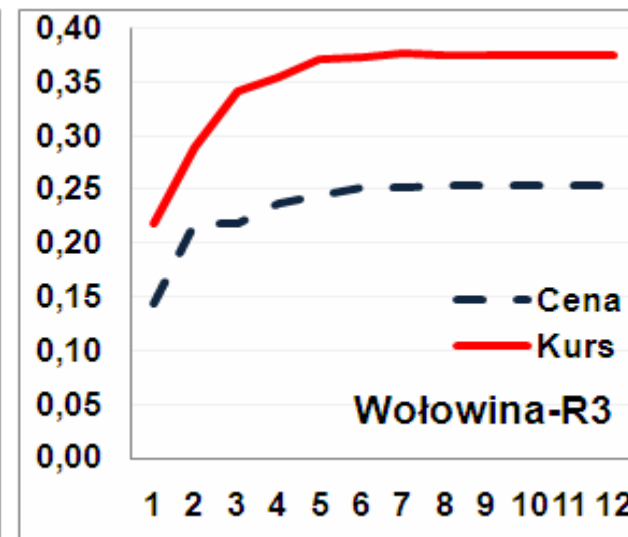
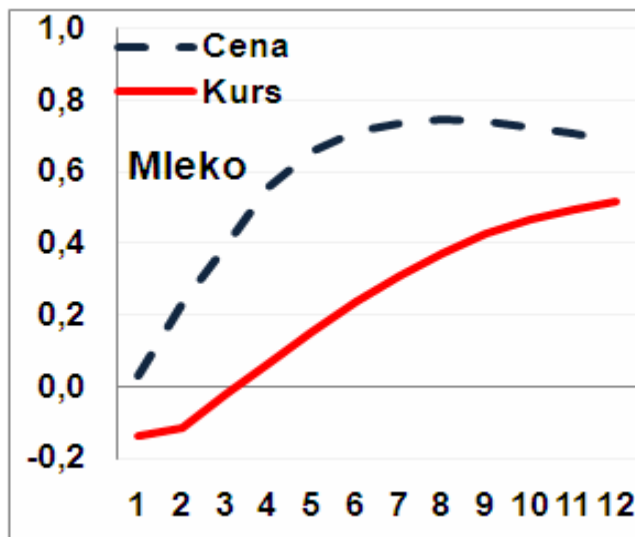
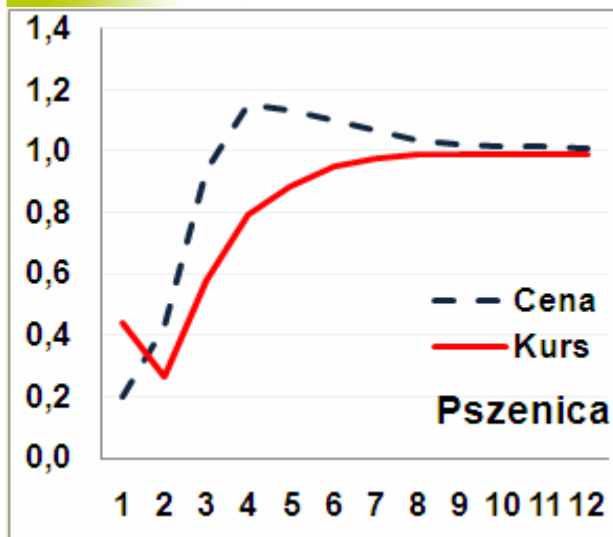
- **Największe ryzyko cenowe występuje na rynku zbóż (pszenica) i rynku wieprzowiny**
- **Po przystąpieniu Polski do UE nie zmniejszyła a nawet zwiększyła się zmienność cen. Nie oznacza to, że nie uległa zmianom wrażliwość dochodowa rolników na te zmiany z uwagi na wprowadzenie dopłat bezpośrednich i innych instrumentów WPR.**
- **Poziom i postrzeganie ryzyka przez uczestników rynku uwarunkowane są momentem obserwacji. Występują okresy wzmożonej zmienności przeplatane okresami względnej stabilizacji.**
- **Statystycznie efekt ARCH został potwierdzony jedynie w przypadku cen mleka, wołowiny i częściowo pszenicy.**

Ryzyko kursowe i cen światowych

- **Ceny krajowe są coraz bardziej powiązane z cenami światowymi (prawo jednej ceny).**
- **Powoduje to, że w takim przypadku nie działa naturalny *hedging* w takim stopniu w jakim mógłby działać w gospodarce zamkniętej. Ten naturalny *hedging* polega na spadku cen w przypadku nadprodukcji i *vice versa*.**
- **Ryzyko kursowe związane jest z trzema aspektami wpływającymi na poziom dochodów: wielkością dopłat, cenami otrzymywanymi, cenami płaconymi.**

Funkcje procentowych odpowiedzi impulsowych cen krajowych na szok zmiany cen niemieckich oraz kursu walutowego PLN/EURO od V 2004 do V 2009

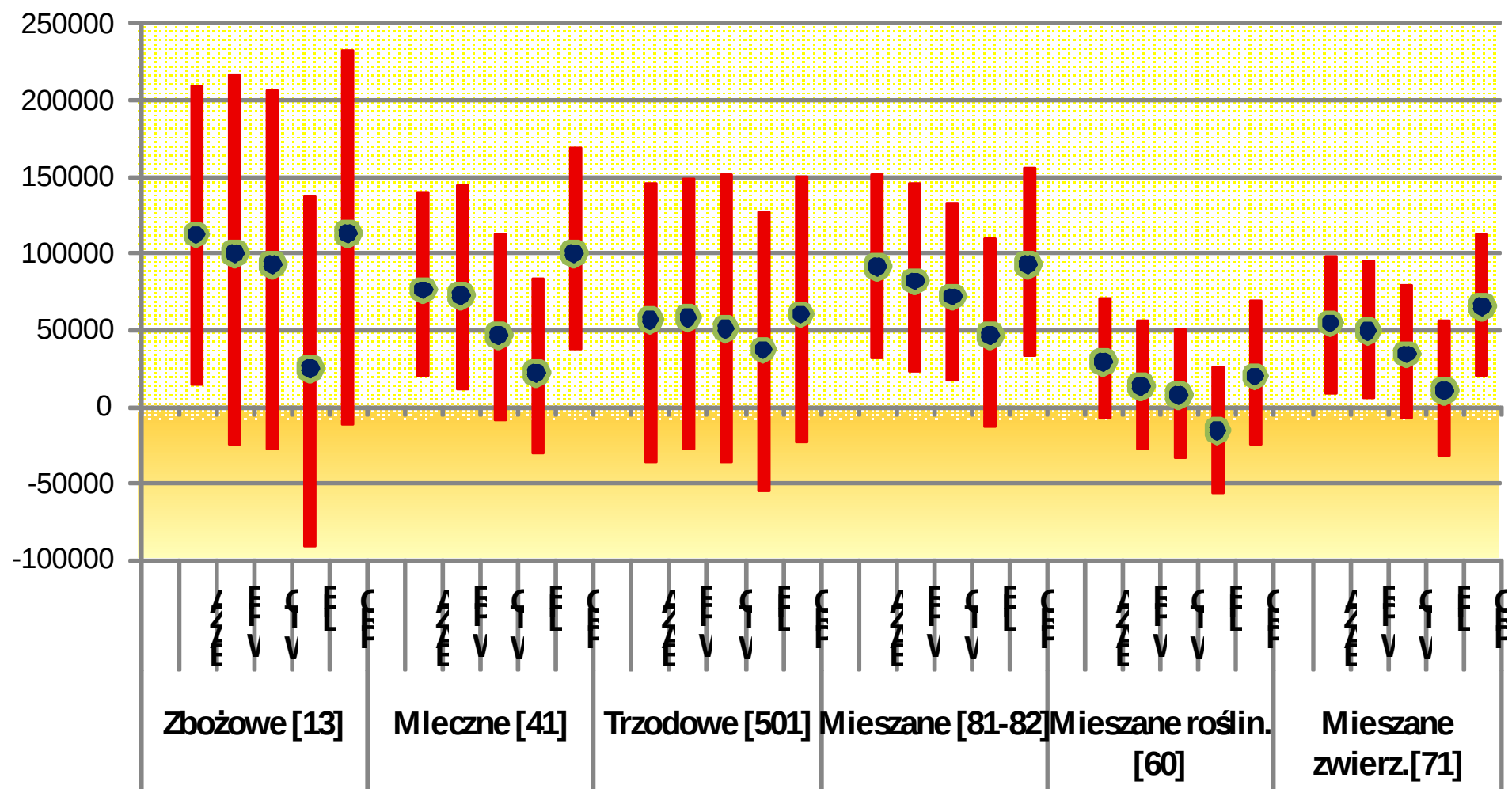

Wpływ zmian WPR na ryzyko dochodowe

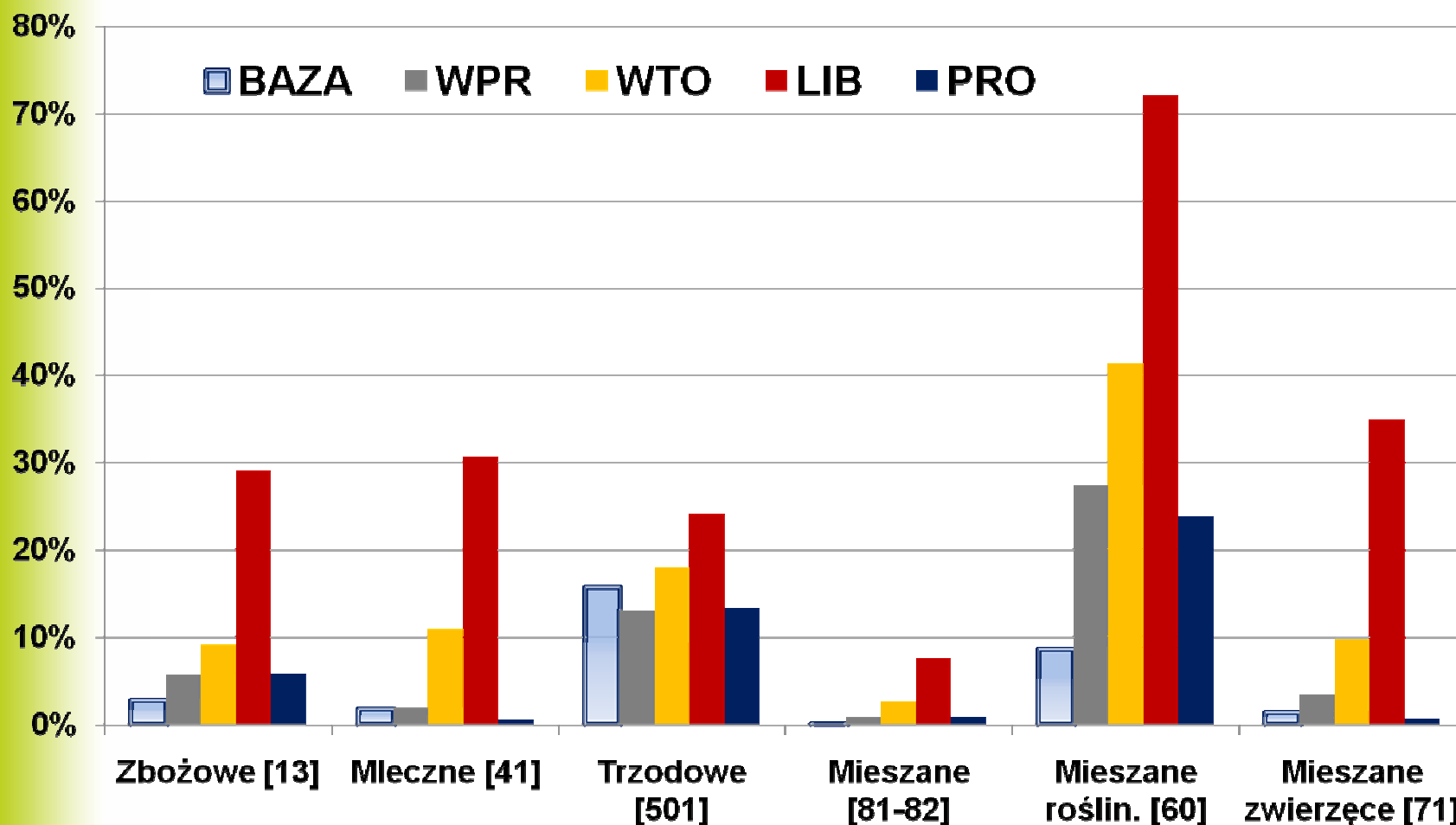

Nazwa scenariusza	<u>Założenia do modelu</u> Model oparty na danych FADN
Bazowy [BAZA]	Aktualnie obowiązujące mechanizmy WPR.
Kontynuacja obecnej WPR [WPR]	Przedłużenie mechanizmów polityki rolnej na kolejną perspektywę budżetową, z uwzględnieniem wdrożenia reform zapoczątkowanych w latach 2003-2006.
Liberalizacja WPR [WTO]	Dalsza liberalizacja WPR prowadząca do zmniejszenia wspomagania i ochrony rynków rolnych w krajach EU. 20% modulacja płatności bezpośrednich oraz limit płatności w wysokości 100 000 euro na gospodarstwo.
Liberalny [LIB]	Całkowita liberalizacja polityki rolnej w skali globalnej i praktyczna likwidacja wsparcia finansowego dla rolnictwa.
Protekcjonistyczny [PRO]	Wysoki poziom wsparcia cen poprzez dotychczas stosowane instrumenty ochrony rynku oraz utrzymanie maksymalnego poziomu płatności bezpośrednich (bez modulacji) z 2013 roku.

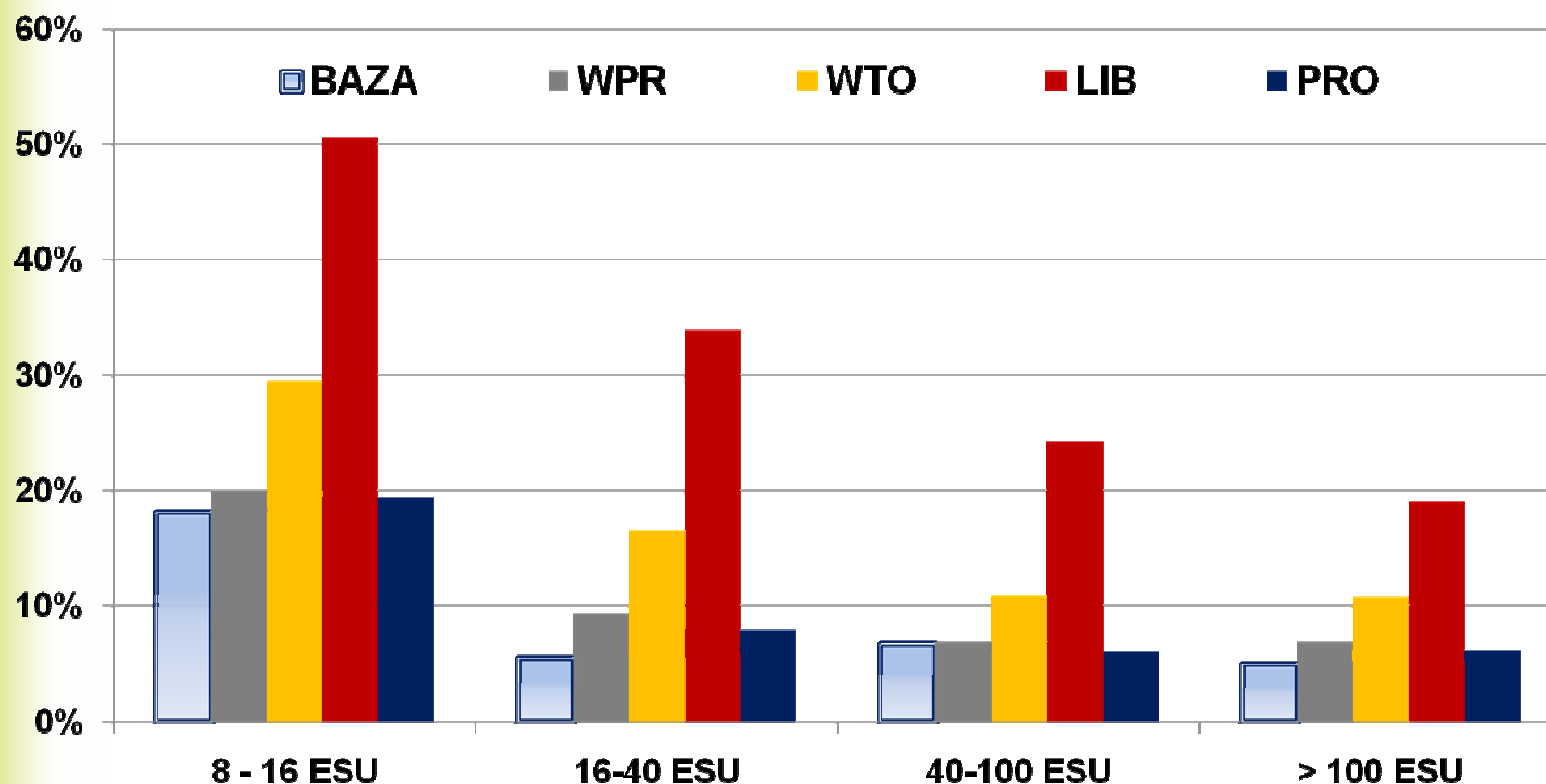
Średnie wartości oraz zmienność dochodu rolniczego pomiędzy 5 i 95 percentylem w gospodarstwach od 16 do 40 ESU

Ryzyko wystąpienia straty (Value at risk) gospodarstw od 16 do 40 ESU dla różnych scenariuszy zmian polityki rolnej

Ryzyko wystąpienia straty (Value at risk) w zależności od wielkości ekonomicznej

Wpływ zmian WPR na ryzyko dochodowe

Konkluzje

- Wraz z liberalizacją polityki rolnej następuje wzrost ryzyka dochodowego
- Największy wzrost ryzyka ma miejsce wśród gospodarstw najslabszych ekonomicznie
- Obecnie najwyższy poziom ryzyka cechuje gospodarstwa prowadzące chów trzody chlewnej, które również są najmniej podatne na zmiany WPR
- Liberalizacja WPR UE dla wielu gospodarstw w Polsce może oznaczać trwałe zagrożenie ich ekonomicznej żywotności.
- Stopniowa liberalizacja WPR wpłynie na pogłębianie się procesów koncentracji jakie obecnie zachodzą.
- Przewidywany wzrost zmienności dochodów powinien zwiększyć zainteresowanie rolników różnymi narzędziami ograniczania skutków ryzyka.

Co jest istotne z punktu widzenia zarządzania ryzykiem cenowym?

- Percepcja ryzyka i znajomość mechanizmów leżących u podstaw zmian rynkowych
- Przewidywanie cen i planowanie przepływów finansowych
- Stosowanie odpowiednich strategii zarządzania ryzykiem: ich kombinacja zależy od charakterystyki ryzyka
- Relacja pomiędzy polityką rolną a metodami rynkowymi zarządzania

Dziękuję za uwagę